

Bakgrund

RFSL utbildning har genom Åse Werner under senare delen av hösten år 2022 gjort en genomläsning av alla biblioteksplaner i Region Sörmland med syfte att ge exempel på hur hbtqi-perspektiv kan läggas till och utökas i planerna. Nedan följer en redovisning och analys av arbetet. Då Biblioteksutveckling Sörmland är beställare har den regionala biblioteksplanen använts som grundreferens i texten nedan, vilket leder till att vissa jämförelser har gjorts med den planen som utgångspunkt.

De tre största potentialerna att arbeta vidare med

Utifrån analysen nedan är det tre områden som särskilt sticker ut med en stor potential att ge hbtqi-arbetet en förstärkning i bibliotekens planer:

- Stärka och utveckla arbetet med normmedvetenhet och normkritiska perspektiv
- Införa representation som en strategisk satsning
- Göra ytterligare satsningar på hbtqi-frågor kopplat till målgruppen unga

Några övergripande kritiska kommentarer

I de genomgångna planerna finns några punkter som utifrån ett hbtqi-perspektiv kan behöva ändras eller utvecklas:

Det saknas specifika skrivningar om hbtqi-frågor i de flesta planerna. Det finns på flera ställen begrepp såsom rättigheter, ickediskriminering, jämlikhet och bibliotekens uppdrag att vara till för alla. Samtidigt som dessa formuleringar implicit inkluderar hbtqi-personer finns det alltid en risk att dessa perspektiv osynliggörs till förmån för majoritetsnormer om de aldrig specifikt pekas ut.

Det finns exempel i de lokala planerna där språket är tvåkönsnormativt, till exempel skrivningar såsom "fickor och pojkar, kvinnor och män". Detta är något som kan vara problematiskt utifrån könsidentiteter och kroppar som bryter mot denna uppdelning och mot normer för kön. De flesta planerna pekar inte alls ut kön och det är en möjlig lösning, alternativt går det att i ovanstående exempel lägga till "icke-binära" eller byta ut skrivelsen mot "alla oavsett kön".

Planerna saknar generellt sett normkritiska perspektiv, ett arbetssätt som pekas ut som ett grundläggande perspektiv i den regionala biblioteksplanen. Det sker dessutom ofta ett utpekande av olika de-grupper, något som stärker normens position och är motsatsen till att arbeta normkritiskt.

Planerna saknar skrivningar om representation. Det finns på flera ställen formuleringar kring att skapa en variation eller bredd i utbud, samt dylika uttryck som skulle kunna tolkas som att ett aktivt arbete med representation skulle kunna ingå. Att tydligt skriva ut ett sådant arbete i en strategisk plan hade varit fördelaktigt ur ett hbtqi-perspektiv (detta resonemang utvecklas nedan).

Ett begrepp som återkommer i planerna är mångfald. Det används ofta som ett snävt begrepp kopplat till etnicitet, ursprung eller integration. Utifrån ett normkritiskt perspektiv är det av värde att definiera begreppet bredare, särskilt med grund i uppdraget "ett bibliotek för alla". Arbete som siktar på en bred inkludering kan gynna många målgrupper.

Potentialer och goda exempel ur planerna

Nedan följer en tematisk genomgång av begrepp och strategier som återkommer i planerna med exempel på hur dessa kan vara viktiga och ytterligare stärkas ur ett hbtqi-perspektiv.

Demokrati och tillgänglighet:

Uppdraget "Ett bibliotek för alla" är ett centralt begrepp i biblioteksplanerna. Region Sörmland pekar ut detta som grund i den regionala biblioteksplanen: "Alla har rätt till information och läsning, och alla ska ha jämlika möjligheter att delta i samhället. (...) Med likvärdighet menas att du oavsett social bakgrund, ekonomiska förutsättningar och var du bor ska uppleva att du har jämlika möjligheter att delta i samhället och jämlik tillgång till bibliotek". Vidare definierar Region Sörmland en breddad förståelse för ordet tillgänglighet: "(...) Tillgänglighet handlar också om att utforma ett samhälle så att alla människor, oavsett funktionsförmåga, språkkunskap, hudfärg, könsidentitet, klass, sexualitet, etnicitet, religiös åskådning eller trosuppfattning, har möjlighet att delta i olika sammanhang på ett jämlikt sätt". Här syns tydligt att det finns ett uppdrag att arbeta med rättigheter, likvärdighet och grundläggande värden med koppling till hbtqi.

Några exempel på formuleringar ur de lokala planerna som kopplar till arbetet med rättigheter, likvärdighet och grundläggande värden är från Strängnäs: "Biblioteken är trygga och inspirerande mötesplatser för alla". Flen: "Folkbiblioteken ska vara en demokratisk och öppen mötesplats för alla människor i vårt samhälle. (...) Alla har rätt att ta del av den biblioteksverksamhet som de har behov av". Eskilstuna kommun: "Bibliotekets uppgift är att vara en viktig del i demokratins funktion och försvaret för grundläggande värden och rättigheter. (...) Inkluderande bibliotek där invånarna har möjlighet att delta och känna sig delaktiga, såväl i stad som på landsbygd, gynnar en hållbar samhällsutveckling". Gnesta: "Biblioteket är ett offentligt rum öppet på lika villkor för alla oavsett ärende, ekonomi, etnicitet, ålder, religiösa eller politiska övertygelse. Verksamheten ska ha ett brett HBTQ-perspektiv." Planerna använder begreppet "alla" men få definierar vilka "alla" är, utöver de lagstadgat prioriterade grupperna. Det sistnämnda exemplet pekar ut hbtq, något som kan vara viktigt för att det inte alltid tolkas in när vi säger "alla". I relation till demokrati och tillgänglighet på biblioteken kan det dessutom vara viktigt att få med kunskap om och perspektiv kring att hbtqi-personer inte alltid har likvärdig tillgång till samhället som övrig befolkning, på grund av otrygghet, risk för diskriminering och våld (MUCF 2022, Arbetsmarknadsdepartementet 2021). Därför hade begreppen likvärdighet eller tillgänglighet från definitionerna i regionens biblioteksplan med fördel kunnat användas för att förstärka och förtydliga uppdraget "ett bibliotek för alla".

Ett annat viktigt begrepp i sammanhanget som återfinns i flera lokala planer är trygghet. Till exempel Gnesta: "Biblioteket är ett offentligt rum öppet på lika villkor för alla. (...) Biblioteket ska vara en trygg plats för både besökare och bibliotekspersonal." Eskilstuna kommun: "(...) Biblioteken behöver därför planeras för att underlätta för människor att göra saker tillsammans i rum som är synliga. Biblioteken ska vara en viktig och trygg mötesplats för alla och bidra till ökad trygghet i stadsdelarna och även säkerställa att biblioteken är en trygg mötesplats för alla besökare". Utifrån att det kan finnas en större otrygghet i det offentliga rummet för hbtqi-personer i jämförelse med övrig befolkning är detta arbete viktigt (MUCF 2021, Arbetsmarknadsdepartementet 2021). En möjlig utveckling av de formuleringar som återfinns är att var och en verksamhet definierar vad en trygg plats innebär för dem och att de ska göra en plan för insatser och implementering med syftet ökad trygghet för alla.

Normkritiskt arbete för ökad inkludering:

I den regionala biblioteksplanen nämns normkritiskt arbete som ett av de grundläggande perspektiv som ska genomsyra alla regionens verksamheter: "Region Sörmland ska arbeta med normkritiska perspektiv för att främja jämlikhet, kulturell och språklig mångfald och perspektiv såsom hbtq, jämställdhet och arbete för de nationella minoriteterna inklusive urfolket samer". Ett normkritiskt arbete är centralt för arbete med hbtqi-frågor och ökad inkludering (Göteborgs universitet 2018). Nedan följer exempel på områden där normkritiska perspektiv kan vara extra viktiga eller ha en stor potential utifrån ett hbtqi-perspektiv:

Att inventera vad som väljs kring medier och kultur med normkritisk utgångspunkt är ett viktigt första steg. En struktur kan tas fram som ställer frågor kring vad verksamheten erbjuder och vad den inte erbjuder. Nästa steg kan vara att utifrån resultatet välja ut nytt material att erbjuda målgruppen. Eskilstuna folkhögskola har exempel på verksamhet där målgruppen görs delaktig: "En stor utmaning

för Eskilstuna folkhögskola är att skapa medvetenhet om det skrivna ordets påverkan och makt. För att få den förståelsen läser och jämför deltagarna olika sorters texter samt diskuterar innehåll, budskap och bakgrund". Maktanalyser är en viktig del i normkritiska metoder och den här typen av aktiviteter kan vara en metod som leder till en ökad medvetenhet om hbtqi-personers levnadsvillkor.

Att arbeta strategiskt med normkritiska verktyg kring programutbud och utställningar kan vara en stor potential i arbetet. Det är viktigt att komma ihåg att program och utställningar kan innefatta både en bredd och en spets, något som möjliggör att hbtqi-perspektiv kan representeras och integreras. Program och utställningar nämns i flera planer, exempelvis Nyköping ska ha: "Varierat programutbud och utställningar". Eskilstuna kommun har som utvecklingsmål att: "Eskilstuna bibliotek bidrar genom sin omfattande programverksamhet till ett tryggare Eskilstuna". Att använda ord som varierat och omfattande som i exemplen ovan kan betyda att ett strategiskt arbete kommer att göras för bredd och representation, men det hade med fördel kunnat specificeras och spetsas till, exempelvis genom att nämna normkritisk metod och analys som ett verktyg. Exempel på frågor att ställa vid normskritisk analys av programutbud kan vara: vem bjuds in att tala, vem intervjuar författaren och vilka frågor ställs; alltså att leda bort från jag-perspektivet och bredda till en helhetsbild.

Att arbeta normkritiskt med bestånd, inköp och urval är viktigt för inkludering av ett hbtqi-perspektiv. Inte minst för att vissa färdiga utbud och ibland även önskemål från besökare till stor del går i linje med majoritetsnormer och på så vis osynliggör normbrytande perspektiv eller hbtqi-identiteter. Exempel som stämmer med detta resonemang är exempelvis från Gnesta: "Bibliotekets mål är att erbjuda ett varierat och aktuellt urval av medier där både den populära och smalare litteraturen ska få utrymme." Oxelösund: "Bibliotekets utbud av medier ska präglas av mångsidighet, aktualitet och kvalitet. (...) Urvalet av medier ska ske i enlighet med demokratiska principer." Även Sörmlands museums arkiv och bibliotek nämner detta: "Fortsätt arbetet med digitalisering och tillgängliggörande av samlingarna för olika målgrupper med fokus på jämställdhet, jämlikhet och mångfald". Katrineholm skriver: "Göra aktivt inköpsurval utifrån användarnas behov och önskemål. Beståndet ska spegla samtiden, ge kunskap, beskriva historiska skeenden samt skapa läslust, nyfikenhet och engagemang. Läsning ger möjlighet till kunskapsinhämtning och perspektivskiften." Även Eskilstuna kommun: "Bibliotekets uppgift är att erbjuda en bredd i utbudet, som möjliggöra för användaren att fritt bilda sig en åsikt". Också Eskilstuna folkhögskola: "Det är viktigt för Eskilstuna folkhögskola att tillmötesgå allas behov genom att erbjuda ett varierat utbud". Vissa formuleringar i planerna pekar på att bredda men visar inte tydligt att normer ska utmanas. Att aktivt utmana och ifrågasätta normer hade stärkt hbtqi-perspektivet i arbetet. Att arbeta med representation som strategisk satsning (se nedan) är tydligt kopplat till normkritiskt arbete med bestånd, inköp och urval.

Något som är väldigt nära knutet till inkludering och som kan dra nytta av normkritiska perspektiv är personalens bemötande. Ett exempel på skrivning från Katrineholm visar detta tydligt: "Personalen ska ha ett inkluderande och professionellt förhållningssätt (...) Bemötandet ska vara präglad av öppenhet och respekt, med besökarnas integritet och behov i fokus". Att integrera normkritiska perspektiv i sitt bemötandearbete kan ytterligare stärka upplevelser av inkludering och likvärdighet hos besökarna. Något som är viktigt i ett sådant arbete är att definiera vad inkluderande bemötande

och professionellt förhållningssätt är för var och en verksamhet och göra en plan för insatser och implementering av det samt en plan för stöd till personal i arbetet.

Att vara en verksamhet för unga

Bibliotekslagen anger målgruppen unga som en särskilt prioriterad grupp. Hbtqi är en fråga som är viktig för målgruppen unga och det är en högre andel unga personer som identifierar sig inom hbtqi-gruppen än bland vuxna (Folkhälsomyndigheten 2020). Det är vanligt att unga hbtqi-personer avstår från att delta i aktiviteter på fritiden som beror på hinder kopplat till hbtqi-identiteten. Att uppleva otrygghet i det offentliga rummet är också vanligare hos unga hbtqi-personer än övriga unga. Det är även vanligt att unga hbtqi-personer till högre grad än övriga unga är intresserade av politik och samhällsfrågor men upplever att de saknar möjligheter att påverka samhället (MUCF 2022, MUCF 2021b).

Flera nämner i sina planer att de vill vara en plats för barn och unga på fritiden. Utifrån ovanstående resonemang är normkritik och hbtqi-inkludering viktigt att inkludera i ett sådant arbete. Även trygghet är en viktig fråga då unga hbtqi-personer i högre grad än andra unga utsätts för diskriminering, hot och våld (MUCF 2022). Ett exempel från Eskilstuna kommun på temat är: "Barnkonventionen säger (...) att barn har rätt att ha inflytande både över sitt eget liv och samhället i stort i frågor som berör dem. Konventionen slår fast att varje barn har rätt till en meningsfull fritid som de själva får styra över samt rätt att uttrycka sin åsikt och få den beaktad". Eskilstuna kommun har även delaktighet hos unga i ett utvecklingsmål: "Eskilstuna bibliotek arbetar enligt barnkonventionen och barn och unga är medskapande i utvecklingen av biblioteksverksamheten". Nyköping nämner ungas fritid i relation till lokaler: "Stadsbiblioteket ska under planperioden verka för en anpassning av lokalerna till dagens behov, för att fortsatt kunna vara ett rum för det öppna samhället och att leva upp till bibliotekslagens krav. Inte minst är det av vikt för uppdraget att vara en plats för barn och unga på deras fritid".

Ett viktigt arbete inom området är att unga hbtqi-personer ska känna sig inkluderade i den kommunikation som tas fram. I planen från Flen finns exempel som går att koppla till inkluderande kommunikation: "Inriktningsmål: Biblioteken utvecklar metoder och aktiviteter för att nå fler barn och ungdomar". Även Trosa har med detta som ett utvecklingsområde för folkbiblioteken: "Hitta nya arbetssätt att nå ungdomar och öka deras läsintresse och inflytande". Som addering till arbetet med inkluderande kommunikation är begreppet representation centralt. Det är ett viktigt arbetsverktyg i sammanhanget unga utifrån vikten av att visa förebilder och kan stärka ett tilltal, men visar även ett symbolvärde i att verksamheten visar att de arbetar med hbtqi-frågor.

Utifrån skolans uppdrag och förändrade läroplaner (Skolverket 2022) kan skolbiblioteken vara en aktör som arbetar på ett tydligt sätt med normkritik, representation och hbtqi-frågor till exempel som ett stöd för lärare men också för att öka sin relevans. Detta nämns i flera planer, till exempel Flen: "Skolinspektionen har förtydligat att skolbibliotekens innehåll ska vara anpassat till elevernas

behov för att främja språkutveckling och stimulera till läsning.” Öknaskolans bibliotek: ”Det är viktigt att skolbiblioteket har facklitteratur som är aktuell och relevant för skolans inriktningar”. Gnesta: ”Skolbibliotekets verksamhet ska styras utifrån ett pedagogiskt perspektiv”. Nyköping: ”Skolbiblioteket ska fortsätta vara en integrerad del av den pedagogiska processen och ytterligare utveckla samarbetet med undervisande lärare”. Eskilstuna kommun: ”Skolbiblioteken ska vara en del av skolans pedagogiska verksamhet och fungera som ett stöd i undervisningen”. Här kan det finnas stora potentialer för biblioteken att även nå ut till unga hbtqi-personer som målgrupp i arbetet med att vara en aktör som stärker skolans arbete med värdegrund och kunskap om normer och normkritik.

Organisering av verksamheten och strategiskt arbete

Det kan finnas kopplingar till hbtqi-frågor inom områden som rör hur arbetet organiseras och drivs.

På några ställen finns det ett folkhälsoarbete inom kommunen som påverkar bibliotekets verksamhet och uppdrag. Ett exempel är Trosa: ”All verksamhet inom Trosa kommun ska genomsyras av ett folkhälsoperspektiv, vilket är en del i arbetet för en långsiktigt hållbar utveckling. Biblioteken kan som folkbildande, kulturell och läsfrämjande verksamhet bidra både till en miljömässigt hållbar utveckling och till ökad psykisk hälsa och välbefinnande”. Detta är även ett utvecklingsområde i planen, att ”utveckla arbetssätt för och samverkan kring läsfrämjande för psykisk hälsa”. Inom hbtqi-gruppen finns en högre andel personer med psykisk ohälsa än i övrig befolkning, särskilt bland transpersoner och i synnerhet bland unga (MUCF 2022, Arbetsmarknadsdepartementet 2021). Även med tanke på det grundläggande uppdraget som nämnts ovan att biblioteken ska vara en öppen mötesplats för alla blir frågan om hälsa och välbefinnande viktig, då ohälsa hos hbtqi-personer kommer av främst normativt bemötande, diskriminering och minoritetsstress (Arbetsmarknadsdepartementet 2021).

Möjligheten för besökare att lämna in synpunkter på verksamheten kan ha en koppling till hbtqi-arbetet. Detta beror på att möjligheten att lämna in anonyma synpunkter kan vara extra viktigt för personer som befinner sig i en minoritetsgrupp, till exempel om personen uppfattar att befintlig personal följer och kommunicerar problematiska normantaganden. I Oxelösunds bibliotek finns exempel på ett sådant strukturerat arbete: ”Besökaren ska uppmuntras att lämna synpunkter på verksamheten, både skriftligt och muntligt. Synpunkterna ska tas emot, diarieföras, beaktas och besvaras”. Ett strukturerat arbete med att ta emot synpunkter har kopplingar både till bemötandefrågor och trygghet. För att ytterligare förstärka hbtqi- eller trygghetsperspektivet kan detta arbete kopplas ihop med ett budskap om att verksamheten har ett förebyggande arbete mot diskriminering, eller en nolltolerans mot kränkningar eller dylikt.

Ett tydligt exempel på arbete som stärker hbtqi-perspektiv och även har kopplingar till delaktighet är externa samarbeten. Exempel på detta finns från Nyköping som har samarbeten med lokala aktörer såsom RFSL lokalt och hbtqi-föreningar på skolor. Även Eskilstuna kommun har med samarbeten i ett utvecklingsmål: ”Eskilstuna biblioteks roll i kommunen stärks genom förvaltningsövergripande samarbeten samt genom samverkan med aktörer i civilsamhället, näringslivet och akademien”.

Potentiella insatser att införa

Utöver det som nämns ovan finns det några möjliga områden att arbeta med och skriva in i sina strategiska planer som inte nämnts i de genomgångna planerna:

Regnbågshyllans vara eller icke vara är en ofta diskuterad fråga på bibliotek som inte har ett "rätt" svar utan beror på verksamhetens arbetssätt och inriktning. Den verksamhet som funderar på att införa en regnbågshylla men känner sig osäker kan med fördel göra en egen plus- och minuslista som hjälp till beslut. Det viktiga att hantera oavsett var frågan om regnbågshyllan landar är hur besökare med enkelhet ska kunna få tillgång till tematiserad litteratur och media. Det kan också utifrån ett hbtqi-perspektiv ha ett viktigt symbolvärde att det på något vis finns en märkning av litteratur och medier med hbtqi-tema, då det visar att biblioteket arbetar aktivt med frågorna och det då kan ge följder på andra områden av verksamheten såsom lokaler, trygghet etc. Det går även att tänka in det digitala biblioteket som stärkande här, det digitala hbtqi-temat kan vara en ingång för den som vill vara mindre synlig i sitt sökande.

Queera läsningar är en metod som kan omvandla den mest normativa text till en utmanande berättelse fylld av alternativa meddelanden. Det finns goda exempel på när queera läsningar har gjorts som en programaktivitet. Kunskapen om metoden som teoretiskt verktyg är inte alltid hög varken hos personal eller besökare, vilket gör det till ett möjligt tema för bibliotekets bildande och upplysande verksamhet.

Ett ytterligare område som kan utvecklas är att i planen nämna att hbtqi-perspektiv ska lyftas och på vilket sätt. En möjlig väg är att vara mer tydlig med när verksamheten arbetar med att synliggöra respektive integrera hbtqi-frågor. De två olika metoderna kan ha bra effekter var för sig varför det bör finnas en strategisk tanke bakom när och varför det ena eller andra sättet väljs.

En sista stor potential är använda arbete med representation som en strategisk satsning. Utifrån vikten av att spegla och tilltala hela målgruppen kan ett strukturerat och grundat arbete med breddad representation vara en plattform att utgå ifrån. Detta kan med fördel vara ett arbete som inte bara handlar om hbtqi-perspektivet utan till exempel utgår från alla diskrimineringsgrunder. Det viktiga är att lägga upp ett arbetssätt som siktar på att öka medvetenheten om hur bilder och berättelser väljs, vilka som får representeras och vilka som saknas, samt att på ett kvalitetssäkrat sätt sätta upp nya riktlinjer och mallar för hur ett arbete med breddad representation ska kunna ske.

Glöm inte kompetenshövande insatser

Att i en strategisk plan även ta med att ett kontinuerligt arbete med personalens kompetens ska ske är viktigt, särskilt ur ett hbtqi-perspektiv. Många som är anställda i verksamheter som möter en

bredd av människor i sitt dagliga arbete uttrycker att det kan kännas osäkert att prata om hbtqi-frågor om det saknas kunskap inom området kopplat till yrkesrollen och även osäkerhet kring bemötande av ifrågasättanden inom hbtqi-området vilket är vanligt inom biblioteksverksamhet (MUCF 2021a). Arbetet bör ske utifrån en nulägesanalys som anger vilka behov verksamheten har kopplat till hbtqi-frågor, normkritiska metoder och rättighetsarbete. Kompetenshöjande insatser inom hbtqi-frågor är viktigt:

- För att kunna backa upp med kunskap i de insatser verksamheten väljer att arbeta med
- För att var och en ska känna trygghet i varför ett hbtqi-arbete är viktigt

Frågor att ställa till sin plan

Avslutningsvis följer några exempel på frågor som kan vara användbara i arbetet med att utveckla hbtqi-perspektivet i ett arbete med att skriva och revidera biblioteksplanerna. Dessa utgår från Region Sörmlands vision "Den öppna regionen grundar sig i människors lika värde. Människor har lika rättigheter och ska också bemötas utifrån sina specifika förutsättningar", men är även inspirerade av Region Sörmlands biblioteksplans grundläggande perspektiv: "All verksamhet ska vara präglad av ickediskriminering, normmedvetenhet och inkludering. Region Sörmlands arbete ska också utgå från ett rättighetsbaserat förhållningssätt, vilket innebär att de mänskliga rättigheterna ska respekteras, skyddas och främjas".

- När och var i vår verksamhet syns och märks arbetet för alla människors lika värde och rättigheter?
- Vad betyder normkritisk ansats för oss? Hur kan vi hitta en struktur för att alltid fråga sig om det skapas ett osynligt "vi", om vi upprepar vissa mönster eller förstärker vissa normativa antaganden med vår verksamhet?
- Vad betyder demokratiuppdraget för oss? Hur kopplas detta arbete till begreppet inkludering? Hur integrerar vi hbtqi-frågor där, utifrån förståelsen av att hbtqi-personer är en del av alla, men inte alltid nås eller inkluderas med traditionella insatser och kommunikation?
- Hur ser vårt förebyggande arbete mot diskriminering ut?

Referenser

Arbetsmarknadsdepartementet Handlingsplan för hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter, 2021

<https://www.regeringen.se/informationsmaterial/2021/01/handlingsplan-for-hbtqi-personers-likarettigheter-och-mojligheter/> (2022.12.21)

Folkhälsomyndigheten Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter bland homo och bisexuella samt transpersoner, 2020

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/publikationer-och-material/publikationsarkiv/s/sexuell-och-reproduktiv-halsa-och-rattigheter-bland-homo--och-bisexuella-samt-transpersoner-/> (2022.12.21)

Göteborgs universitet, Sofia Björk och Mattias Wahlström Normer som skaver – hbtq-personers sociala arbetsmiljö i Göteborgs stad, 2018

<https://gupea.ub.gu.se/handle/2077/57634> (2022.12.21)

MUCF Det är viktigt att se att det går bra för många, 2021a

<https://www.mucf.se/publikationer/det-ar-viktigt-att-se-att-det-gar-bra-manga> (2022.12.21)

MUCF Goda levnadsvillkor för många, men inte för alla, 2021b

<https://www.mucf.se/publikationer/goda-levnadsvillkor-manga-men-inte-alla> (2022.12.21)

MUCF Jag är inte ensam det finns andra som jag, 2022

<https://www.mucf.se/publikationer/jag-ar-inte-ensam-det-finns-andra-som-jag> (2022.12.21)

Skolverket

<https://www.skolverket.se/undervisning/grundskolan/aktuella-forandringar-pa-grundskoleniva/andrade-laroplaner-och-kursplaner-hosten-2022> (2022.12.21)